

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԱՆԹԵՊՅԻ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

(1585 — 1618)

Կիլիկիոյ Յովհաննէս Անթէպցի Կաթողիկոսը եղած է ուսումնասէր անձ մը: Ան ստացած է շատ մը ձեռագիրներ, եւ դաստիարակած բազմաթիւ աշակերտներ: Իր ձեռք բերած ձեռագիրներուն մէջ թողած է ընդհանրապէս չահեկան յիշատակարաններ, որոնք լոյս կը սփռեն թէ իր կեանքին եւ թէ ժամանակի պատմական անցքերուն շուրջ: Այդ պատճառաւ օգտակար դատեցինք տալ այստեղ այդ յիշատակարաններ, մասնաւորիւ, ուրիշներ հատուածաբար: Դասուորած ենք ժամանակագրական կարգով:

1.— 1585.— Ժամանակագրութիւն Սամուէի Անեցոյ:

Սրբ ի թուականութեան մերում Ռ.Դ. յէր ի պարծանք սուրբ եկեղեցւոյ ... քաջ բարոնապետս մեր Տէր Աստուածատուր վարդապետս Սեբաստացիս, որ ըստ մաքրափայլ վարուքն եւ բարեբարոյ բնութեան կամացն ցանկացող եղէ ես, յանպիտան եւ յապկար գրիչս, Յովանէս Աքեղայ Սննթիցի, ի ծառայութիւնն եւ յաշակերտութիւնն քաջ Հռետորիս, որոյ չբամանաւ եւ կամաքն բարոնոյս իմոյ աշխատասիրի ձեռարկեալն աւարտեցի զԴաւազանադիրս, տկար եւ փծուն զըշաւս, յիշատակ ինձ եւ բաղմերախտ Հոգեւոր ծնաւդիս մերոյ, Տէր Աստուածատուր բարոնոյս, զոր Տէր Աստուած շնորհեցէ զայս մեղ ընդ երկուսիս աւուրս...» — Հ. Յ. Վ. Տաշեան, Յուլիական 2 հոկ. Վիեննայի, 1895, էջ 356:

2.— 1585, Սեբաստիա.— Ժողովածու:

Ա.— Սրբ զբեցաւ Պատմագիրքս [Միտայէի Ասորոյ] այս ի թվականին Հայոց Ռ.Դ. ի քաղաքիս Սեբաստիոյ, ձեռամբս մեղապարտ եւ անարհեստ գրիչ Յովանէսիս, ի թագաւորութեանն Սուլթան Մուրատին, ի նեղ եւ ի նուրբ ժամանակիս, զորս բազում մըրիկ յարուցանէր ի վերա քրիստոնէից եւ յիւր ազգին ի տեղիս տեղիս փոխելով, եւ Հարկապահանջութեամբ, եւ այլ բազում վշտաւք կոտիւհարէր զերկիր:

Սրբ, կեանակեալ աղայեմ զձեզ, որք կարողայք եւմ աւրինակէք, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաթս մեր զթափուրս յամենան բարեաց: Իսկ եթէ սղալ կայ խոշորապիւր կամ անխորժ մտաց ձերոց գտցի ի սմաւ, անմեղադիր լերուք ծառայութեան Նաւատուրիս, զի ի մէջ դառնութեանց զբեցի դասուրիս բռնութիւնն եւ չար հրամանն թագաւորին սաստկացեալ էր ի վերա մեր, վառն ծովացեալ մեղաց մերոց: Զի ի յայտ մտի առաքեաց զոմն ի նախարարաց իւրոց, որ եկն ի վերա քրիստոնէից եւ զպար սահման կատարելով ի յերկիրս Սեբաստիոյ Յ (300) մանկունս ժողովաց, եւ արժակեալ ընդ ամենայն տեղիս գնոյն առնէր ի վերա քրիստոնէական տոհմից:

Բայց ես եղեկի գրիչս էի ըստ մանկութեանն Հասակիս, երբեմն փախելով կայաք, երբեմն սարսելով: Այսպիսի դառն եւ զժուար տանջանաւք Հառաչանաւք նաւարիցի զգիծս զայս, ի յանապատս Սրբոյն Գէորգա Չաւարմարին, եւ այլ սրբոցս, որ աստ են Հաւաքեալ ի պահպանութիւն Հայոցս եւ ամենայն քրիստոսապաւս սեռի, ի

յառաջնորդութեան Սուրբ Ուխտին տէր Ալեքսիանոսի հեղաճողի վարդապետի, եւ տէր Գրիգոր Նպիակոսոսի, որք են ի սպասաւորութիւն սուրբ մենաստանիս՝ միամիտ եւ ջերմեռանդ սիրով. միմէ վարձաւատոյցն ամենեցուն Գրիստոս միոյն հաւարապատիկ պարգեւեցէ զվարձս պարտեաց Աստուծոյ:

Արդ, երեսանկեայ աղաչեմ զսուրբ յիշեցողդ, զի յիշեցիք ի սուրբ եւ արժանաւոր եւ ի երկնաթիռի աղաւթս ձեր՝ զիս զանպիտան զրիչս եւ զվերոյ զրեպսն իմ, եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ:

Դարձեալ, յիշեցիք յաղօթս ձեր զսպասաւորքս եւ զաշակերտեալ եղբայրքս իմ, զՊայրամ սարկաւազս եւ զՍտեփանոս ընկեր սորին, որ են առ մեզ ի դպրութեանն, Աստուած գիրեանք անիւորձ եւ անասան պահէ ի մշակութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ:

Դարձեալ յիշեցիք զծերացեալ եւ զրադմայերախտ մայրս մեր զԱնն(?), որ քսս ծերութեանն եւ նուազական բնութեանն: Է ի սպասաւորութիւն Սուրբ Ուխտին եւ միաբան եղբարցս, Աստուած գիրն առաւ րարիս պարգեւէ սորա ի արքայութիւն յերկնից: Դարձեալ զնորընծայ եւ զգեոտաբոյս Թոռ սորայ, զաչդ Յովհաննէս քահանայն, որ նուկի մի ճաղղու եղ շնորհնոց ի վառելու համար՝ ի նաւորել սորս Աստուած զինքն անիւորձ եւ անասան պահէ, մշակ առանց ամաւթոյ, ամէն:

Ով սուրբ ընթերցողդ այս ստոիւս, աղաչեմ զձեզ, զի մտալարութեամբ եւ իմաստուն մտաւք կարգս զվիրս զայս եւ զպակասութիւն սորայ շնուս յատրտնջութար, զի ի մէջ ամենայն նեղութեանս այսու եւ չարարանացս ունէի եւ զպաղատութիւնս, որ բաղում ժամանակաւ զրկեալ եմ ի ծնաւոյցս եւ եղբայրաց եւ ի բարեկամաց, նայեւ ի գաւառաց, յուսալով ի Քրիստոս ի յոյն ամենեցուն ըստ խոստման բանին, որ ի սուրբ Աւետարանին, բայց տկար եւ անժուժկալ բնութիւնս նեղեր զիս, երբեմն արտմէի եւ երբեմն հառաչէի, էր որ երբեմն լայի, եւ էր որ ողբայի, ըստ անժոյժ բնութեանս իմոյ:

Արդ, զինչ երկարեցից յազգի յազգի

տառապանացս, որ ունէի ի զարկաւորինս իմ, որպէս եւ դուք քաղ գիտէք զյանցս յանցից զարկալին, անմեղադիր լերուք, յեղբայրք, ինձ անպիտան Յովհաննէս զրիչ, երկրաւս եւ գաւառաւս որ եմ յԱթորիցիս, եւ մեղաւք իլի ի մէջ աշխարհի:

Բ.— Քրիստոս Աստուած ողորմեայ ըստացողի դրոցս՝ ինձ մեղսամակարթ յանձինս Յովհաննէս Արեղիս յԱնթորիցի, եւ ծնաւոյցս իմոց Յակոբին, որ է փոխեալ առ Քրիստոս, եւ մաւրն իմոյ Թաժամին, եւ եղբարցս իմոց Ախիճանին եւ Առաքելին եւ այլոցն սմինի, հանդերձ ազգայնաւորս, ամէն:

Երեսանի թիւ 1868 ձեռագրին մէջ գրաւորեալ այս երկու յիշատակարանն երու մեքնագրեալ պատճենները ստացաւ Մատենադարանի յարգարժան Տնօրէն Պր. Լեւոն Խաչիկեանէն, որուն կը յայտնենք մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը:

3.— 1586.— Վերլուծութիւնք բառից եւ բայից՝ Արիստակէս Հռետորի:

Ա.

Ով ինչ այնեմ եղբայրք:

Թուղթս խամ է խարշապի,

Թանաքս է շուր մըրով ի լի:

Արդ ինչ այնեմ եւ եղկելի,

զի թուղթ չի կար որ նաւարէի,

այլ զայս միայն յայժմուս գտի:

Աղաչեմ զդասք սուրբ լուսերամի,

որ չի լինիք ինձ մեղադրելի:

արդ պաղատիմ ի խորոց սիրոյ սքտի,

հանդիպողացդ յայս մասենի,

զի յիշմամբ առնէք զիս արժանի:

զվարտեալս ի մէջ երկրի,

զՅովհաննէս մեղաւքս ի լի,

յանուամբ միոյ յարեղայի,

յոր գաւառաւս եմ յԱնթորիցի:

Եւ աշակերտ կարաւտ բանի,

զի յիշման լիցիք դուք արժանի,

ի առուր լրմանն աներկի...

Գրեցաւ ՌԼԵ ԹՎին: — Ձեռ. Ս. Թ. Բ.

958, էջ 239:

Բ.

Փառք Փրկչին, եւ յիշատակ գրչին,
Աստուած ողորմի գրոցս՝ ստացողին,
Տէր Ազարիայ Հայոցս վերադիտողի,
Գաջ հրեւտոր բարեւնայեալի,
զիս զՅովանէս աշակերտ սորին
յաղաչեմ յիշել ի սուրբ մատենանս,
ի Քերականիս որոյ անունն ալսպէս

կոչի,

զի լոյսատու է սայ մանկանց Սիոնի,
եւս առաւել գրոց յաշակերտի,
որոց ոչ թաղչի բան ի սոյն տառի,
փափաղողացն ջերմեանդ սրտի:
Զձեզ աղաչեմ, եղբայրք նազելի,
հանդիպողացըլ յայս բուրաստանի,
երբ ընթեռնուք, յաւելո՛ք բան ի սմի,
յիշման առնէք դուք զմեզ արժանի:
Զլուսատուն Հայկազան զարմի,
զԱզարիայ բարունին բարի,
զիս զաշակերտ եւ զԳառայ սորին,
որ զսակաւ գիծս գրեցի,
եւ փծուն զբշաւ ըզսայ նաւորեցի,
փափաղանացս եւ իմոյ հասի,
զհրամանս տեառն իմ կատարեցի.
Թուականիս Ռ եւ Լ Նի

Ե աւելորդ կայր ի յայտ մմի
[—1586],

որ զսակաւ գիծս յաւարտ հանի,
աւրճեալ է Աստուած, արքայն հա-
մայնի. մաճէն:

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ եղբայրք, որ ի
ախալանաց եւ ի պակասութեան նաւորիս
անմեղադիր լինէիք, զի թէ շէտ եւ քէ կետ
եւ թէ կիտ եւ ստորակիտ, եւ այլ որ ինչ
սրուեստ կայ ի սմա դու իմաստուն եւ
նարտար մտաւք քննեայ. զի եւ խիտ տա-
ռապանօք գրեցի. զի ոչ թա՛ւք ունէի եւ ոչ
չի՛քրոն ի վերայ ծնկիս, ի վերայ բարձր
նաւորեցի, այնոր համար արհեստին փոյթ
չեղայ:՝ Նոյն, էջ 244:

4.— 1586.— Սիւ.— Մեկնութիւն Հեղտ-
մատնի՛ վարդան վարդապետի:

Փառք անըկղբան եւ անեղին...: Ի
թուականութեան մերում հայկագիտ. տու-

մարի հազարերորդի, ի քառորդ՝ տասն:ա-
ւելորդին, եւ ի հայրապետութեան յայտ
նախանդի տաճոս Կիւլիկիոյ տեառն Ազար-
իայի եղեւ սկիզբն եւ աւարտ գրոցս:

Նուաստ ստացողիս բաղձանք՝ մաղթա-
նաց բանիս, առ որս ձեռնհասդ էք:

Եւ արդ՝ եւ Յովհաննէս վերջին եւ նը-
ւագեալ ծնունդա եկեղեցւոյ, ամենամեղ եւ
եկեղիշ անձամբս ի սաստիկ արեաց յուր
մանէ աղչեալս... եւ կամ կաշկաղեալ յո-
լով զեզերմամբ թէ ո՛ւր եւ կամ երբ խա-
րաբեալ նաւս ընկզմի...

Եւ զի այս յուսով յաւժարեցալ գրել եւ
ստանալ, եւ վարձկան եղէ յայս քաղցր յա-
դիս մշակա չար, եւ ջերմեանդ սիրով զրա-
կիղբն արարեալ գրեցի մինչ ի Գ. տետրն,
բայց ոչ կարացի պարապել յաղազս տկա-
րութեանս եւ ընթերցման գրոց որս եմ ի
ձառալուծիւն. վասն որոյ կայալ վարձկան
ի յայդիս հոգեւոր զեղբայրսմ Յովսէփ Գա-
հանա, եւ նմա հառու աւարտելու:

Եւ զարձեալ աղաչեմ զպատուական
հայրքդ մեր, զքաջ պրեւտիկոսքդ եկեղից-
ւոյ, եւ զհոգեւոր հարազատ եղբայրքդ
մեր, ըզգաստդ աշակերտեալ մանկա՛ղդ,
յորժամ վայելէք յայլով յորդահոս հողի-
բուղիս գետոցս եւ աստուածատունի դրախ-
տէս դասիւ կամ ընթերցմամբ, յիշէք ի
մաքրափայլ աղաւթս ձեր զհոգեւոր հայրս
մեր, եւ զլուսատուն հոգւոց մեր, զվերա-
դիտող Հայոց գտետուն տէր Ազարիա, որ
յայտմա զեղբերեալ կամք իմաստա դիտու-
թեան սորա, զոր Տէր Աստուած պահեսցէ
պարազայն մամալք ի պարծտնս մեր եւ ի
պայծառութիւն Ս. Եկեղեցւոյ, ամէն:

Նանք զսպասաւոր եւ զարքեպիսկոպոս
Աթոռոյս Ս. Լուսաւորչին եւ հաւրս մերոյ
գտէր Մարտիրոսն եւ զտէր Վարդան կրօ-
նաւորն, եւ զերեքեան աշակերտեալ եղ-
բայրքս իմ, զտէր Դանիէլն եւ զտէր Մկրի-
տիչն, եւ զիս գլխեանալ հողիկս Յովհաննէ-
սոս Յանթփոյիս, աղաչեմ յիշել ի Տէր սրտի
մոռօք, Ընդ սոցին եւ դմարմնաւոր ծնաւղք
իմ, զհայրս իմ զԱկրն եւ զմարն իմ Թա-
մամ, եւ զերկոսեան եղբարքս իմ, զԱխի-

ճանն, զփոխեալն տարածած մահուամբ առ Քրիստոս, եւ զԱռաքելն, որ է պահեալ չորսորակաք բարերարին Աստուծոյ ի միեկթառութիւն ամենաթշուառ անձինս, եւ զայլ ամենայն արեանառու մերձաւորսն իմ, ազաշեն յիշել ի Քրիստոս...:

Դարձեալ սղախանայ եւ ծոպարութեան՝ զբշխն չլինել մեղադիր, զի եւ օրինակս էր որ սխալ եւ էր որ եղծեալ էր, եւ ես ի մէջ պանդխտութեան զբեցի, եւ բազում վիշտս եւ նեղութիւնս կրեցի, եւ տրտմութեամբ տւարտեցի, որպէս եւ դուք քաջ զիտէք զանցս անցից դարիսին: Գրեցաւ ի մայրաքաղաքն ի Սիւս — 260. Ս. Թ. Թ. 582:

5. — 1597. — Ժողովածոյ. — 260. Ս. Թ. Թ. 230A:

Ընդ առաջին աշխատաւորացն, չարազրկողացն եւ չարաբողոքաց աստուածայունչ սուրբ կտակին զիս դնուստս եւ զտառապեալ ոգին, զՅովհաննէս Վարդապետս Յանթըպին, զտորոգող եւ ըստ ժամանակեա մայրելոյցս հոգեբուրն աստուածային դրանձիո, աղաչեմ կողովողալին զիմաւք եւ արտասաւթոր ասոք զքաջ պղծեալեկոսքդ եկեղեցւոյ զի յիշեմք սրտի մտօք ի Տէր, եւ դուք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն Աստուծոյն մերոյ, ամէն. ՌնՁ. — Լմմտ. Կիւլաէրեան, Պատմ. Կթղ. Կիլիկիոյ, էջ 222:

6. — 1597. — Մեկն. Սահմամանց Գաւթի, Սիւնեաց Առ. եպիսկոպոսի:

Փառք անբաժանելի եւ միասնական Ս. Երրորդութեան...: Արդ՝ զբեւր եղեւ հոգեւից եւ իմաստացուցակ սուրբ տառս ՌնՁ թուականիս, ձեռամբ հոգեւոր որդիացելոյս իմ, Ղազար զբշի, յիշատակ եւ ի վասկելումն ինձ ամէնամեղ անձինս, Յովհաննէս Վարդապետի Աթըպոյցոյ, սնմամբս եւ վարժամբս Կիլիկեցոյ, որ եւ շնորհին Տեառն Կաթողիկոս եւ վերատեսուչ յայմ նահանգին մայրաքաղաքիս Սուրոյ: Վասնորոյ աղաչեմ զտեսողդ եւ զվայելողդ, զի արժանի առնիցէք միոյ Տէր ողորմայի, եւ Տէր Քրիստոս ողորմի ասողացդ ողորմեսցի իւր միւս անպաճ դալըստեանն: Փառք Փրկչին եւ յիշատակ զբշին. Տէր Առաքելոյն,

ողորմեա զրոցս ստացողին, ինձ Յովհաննէս մեղսամած անձինս: — 260. Ս. Թ. Թ. 1088, էջ 348:

7. — 1600. — Մեկն. ԺԲ. Մարգարէից, Ն. Լամբրոնացոյ:

Փառք Փրկչին եւ յիշատակ զբշին, Տէր Աստուած ողորմեսցի սուրբ զրոցս զձագրողին, տէր Մաղաքիա Բաբերդացի սուրբ վարդապետին, այլ եւ ընդ առաջին զբողի եւ ստացողի սուրբ եւ աստուածապարզեւ պատգամացս Երկոտասան Սր. Մարգարէիցն Մեկնութեան: Աղաչեմ յիշել ի Տէր եւ Աստուած ողորմի ստեղծ ի նմանէ առ մեզ Հասուցանողացն զսուրբ կտակս տէր Արիստակէս Վարդապետին, եւ խաչատուր Կաթողիկոսին: Այլ եւ զյայտմու զվերջի ստացմամբ վայելօղի յայմ տառի զճամաժաւ լոյսս, զորդառատ աղբիւրս, զքաղցրաբարբառ եւ զանձանձիւ պատմող եւ քարոզող աստուածային պատգամացս, եւ բողոքածառ ջառն Սր. Եկեղեցոյս Հայաստանեացս, զտէր Ազարիա Կաթողիկոս տանն Կիլիկիոյ, որ Հայրապետական եւ վարդապետական իշխանութեամբ լուսաւորէ զբոլոր ազգս Հայոց: Որ եւ Հայրենի սիրով բոթացեալ ի տառապեալ եւ ի նուաստ որդի եւ աշակերտ իւր՝ այսինքն յիս՝ Յովհաննէս, որ եւ շնորհեաց զսուրբ մատանս ինձ ի զաղարարս: Եւ ես խնամաւորս Աստուծոյ եւ Հրամանաւ տեսան իմոյ մեհի՝ դաս ասի աշակերտեալ մանկացս իմոյ ըրտուրք զիրքս, եւ ետու զբել զսայ ինձ յիշատակ յաւիտենական, այլ փոքրագոյն եւ զեղեցիկ օրինումով. եւ ապա զհնութիւն սորա նորոգեցի վերստին ի վայելումն տեսան իմոյ, զոր Տէր Աստուած մեր պարագայց ամաւ եւ երկարեալ ժամանակաւք պահեսցէ ի պարծանս մեր եւ ի պարծառութիւն Սր. Եկեղեցւոյ, ամէն: Լորոգեցաւ ի Ռնթ թվին: — 260. Ս. Թ. Թ. 424:

8. — 1601. — Եսայի եւ Թուղթ Գաւթիսի:

Ընդ առաջին եւ ընդ զմիջին ստացողաց այս սուրբ տառի, եւ ինձ վերջի ստացողի

եւ շորողողի այս սուրբ կտակի,
ինձ Յովհաննու բանասիրի,
եւ սոսկ անուամբ վարդապետի,
որ ըստ ծննդեանս եմ Անթիպի,
սնմամբ վարժամբ Կիւիլիկիցի,
արքայանիստ մեծ աթոռի,
աստուածապահ Սիս քաղաքի,
քսան եւ մին յորէլիին,
հազար յիսուն թուականին,
շնորհօք աջոյն աստուածային,
Կաթողիկոս յայժմ Նահանգին...—
Տաշեան, Յուլիոս Զեռ. Վիեննայի, էջ 394:

9.— 1605.— Յիշատակարան.— Պատմա-
կան գրուածք մը, 1600–1605 տարիներուն
վերաբերող կարեւոր տեղեկութիւններով
լի: Զմամբ թիւ 331 ձեռագրէն առնուած է,
եւ լոյս տեսած Կիւիլիկոյ Կթղ. Պատմու-
թեան մէջ, 230–235:

10.— 1612.— Կանոնագիրք.— Զեռ. Ս.
Թ. Թ. 3102:

Ես Յովհաննէս Կաթողիկոսս որ շնորհեցի
դիանոնագիրքս հոգեւոր որդոյս իմոյ Տէր
Գրիգոր Առաջնորդին Սբ. Երուսաղիմայ,
եւ ինձ անջինջ յիշատակի ի դուռ: Յակով-
բայ: Ի թվին Ռ եւ ԿԱ: Լաւ պահողքս արւ-
նին յԱստուծոյ եւ յամենայն արարցն եւ ի
մէջը, ամէն:— Տես Նաեւ Սիւնի, 1958, էջ
189:

11.— 1618.— Հայկապ.— Ճառք Կերսիսի
Լամբրոնացոյ:

Փառք անսկիզբն եւ անեղին Հաւր...
բիր աւրհնութիւնս տալով գործնամ զԱս-
տուծոյ որ ողորմութեամբ ողորմեցաւ...
ինձ վերջնոյս ի պարս բանասիրաց, Յով-
հաննէս բանի սպասաւորիս, որ եմ ըստ
մարմնոյ ծննդեամբս Անթիպից, իսկ ըստ
հոգեւորական շնորհի սնամբ եւ վարժ-
մամբ Կիւիլիկոյ Սըւնցի: Իւ այժմ շնոր-
հաւք եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ կարդ-
եալ վերատեսուչս եւ Կաթողիկոս ամենայն
Հայոց, եւ պատրիարք Սուրբ Աթոռոյն Ի-
րուսաղիմայ, եւ ապաստուր Ս. Լուսաւորչի
Աջոյն: Որ եւ ըստ առաստաձիւր պարգեւացն

աստուածայնոց, զոր ունէի ի գանձարանս
իմ, զմատենան աստուածային գհինն եւ
զնորս, զնուրբս եւ զարտաքինսն, նայեւ ըզ-
սուրբ մատենան զայս տեսեալ եռափափաք
սիրով ետու գրել՝ զի զմի գիրքն Գ բաժին
արարեալ, զԺԳ տեսարն որիչ զԲՆԻ ետու
գրել հոգեւոր որդիացելոյս իմոյ, տէր Խա-
չատուր Եպիսկոպոսին Զեթուեցոյ, եւ
զայլն ըստ կարգին թէ զծաղիկն՝ տէր Ղա-
զար քահանային Պոնաւոցոյ. ինքն եւ իւր
նոր շառաւիղեալ Ստեփանն աշակերտն,
Տէր Աստուած մեր պահեսցէ զսոսա անփորձ
եւ անասան կենաւք, եւ զբնացէ դանուանո
սոցա ի դպրութիւն կենաց, ամէն:

Այլ եւ ես, յետինս եւ վերջինս ի յու-
սումնակնաց, վերջինս եւ նուազեալ ծնուն-
դսս եկեղեցւոյ, Յովհաննէս Վարդապետս
Անթիպից, որ եւ շնորհաւք ամենադաւր
Սուրբ Հոգւոյն կարգեալ վերանուելս եւ
Կաթողիկոս մայրաքաղաքին Սըսոյ, ետու
զսուրբ մատենան յիշատակ ինձ եւ ծնու-
ղացս իմոյ հոգեւորացն եւ մարմնաւորացս
գրել, այլ եւ ի վայելումն աշակերտեալ
մանկանցս, որ եւ թախամձանաւք եւ եռա-
փափաք սիրով պատմառ եղեն սուրբ գրոյս
գրել տալոյ: Վասնորոյ լալազին եւ ո՞ր-
տառութիւնս աշաւք աղաչեմ զտեսողքս Կ
զղաղափարաւորտ եւ վայելողքս սուրբ տա-
սիս, որ ի արտին Աստուած ողորմիւ եւ հայր
մեղայիւ յիշեալիք ի մաքրափայլ սուրբ յա-
ղաթս մեր ի վերոյ ասացեալս: Եւ Տէր
Աստուած մեր ձեզ յիշողացտ, եւ մեզ ո-
ղորմիս ասողացտ, ողորմեցի իւր միւս
անգամ գալստեանն, ամէն...:

Եւ եղեւ ակիղքն եւ կտաւրումն սուրբ
կտակիս ի Ռ եւ ԿԷ Թուականին մեր, ի
մայրաքաղաքս ի Հայկապ, ձեռամբ եւ հրա-
մանաւ նուաստ ողւոյ՝ Յովհաննէս Կաթո-
ղիկոսի.— Սիւրմէեան, Յուլիոս Զեռ. Իւ-
րուպայի, 1950, էջ 49–50:

12.— 1618.— Մեկնութիւն Պատարագի-
ն. Լամբրոնացոյ:

Ընդ առաջին եւ ընդ միջին գրաւղացն եւ

ասացաւդացն աստուածեղէն տառիս եւ սուրբ կտակիս, եւ զվերջին եւ զնուսգեալ ծնունդս եկեղեցւոյ, զԹովհաննէս Վարդապետս Անթպի, սնամաբ եւ վարժամարտ կրկնեցի, որ եւ շնորհաւք ամենազաւր սուրբ Հոգւոյն կարգեալ վերատեսուչս Կաթողիկոս այսմ նահանգիս աստուածապահ մայրաքաղաքիս Սընոյ, տեսեալ զսուրբ մատենան զայս առ մեղ հասեալ ի յառաջին հարցն մեր, ի սրբոյն Ներսէսէ Լամբրոնացւոյ, եւ ընդ նոյն ժամանակս եղեալ աստուածապակ թագաւորացն մեր Բագրատունեաց, եւ խաչիւ զաւրացեալ ի խնայացն մեր մինչեւ ցառ մեղ հասեալ, եւ մեք տեսեալ զսա սրտատոչոր անձկութեամբ, իրարեւ զհայր եւ զեղբայր ի տարաշխարհի եղեալ աշխարհացն, առ մեղ հասեալ. եւ մեր նուաստացեալքս ի յողունցս եկեղեցւոյ ետու զաղափարաւ սուրինակել երկու գրչաւ հողեւոր որդիացելովքս մեր, տէր Խաչատուր Եպիսկոպոսիւ Զեթունցոյ, եւ տէր Ղազար քահանայիւ. եւ յետ աւրինակելոյ՝ տեսաք զսայ որ Թուրսն ծերացեալ եւ Թուրացեալ էր, վասն որոյ ես նուաստ Յովհաննէս տկար ձեռամբս եւ մատամբս առաջ-

մանէ մինչեւ ցվերջն նոր նշայելով եւ կոհելով կապելով եւ կազմելով նորոգեցի ըստ սուրբ մատենան, հանդերձ աշակերտեալ մանկամբքս, ի փառս վերնոյն Սիովնի եւ ի պարծանս սուրբ եկեղեցւոյ:

Վասն որոյ արտասուաթոր աչաւք աղանձք զղաւքդ սուրբ պընտիկոսացդ սուրբ եկեղեցւոյ, եւ զսուրբ երամադ աշակերտեալ մանկանցն, որ ի ընթեռնուին կամ ի վայելելն ի յայսմ աստուածապարգեւ սուրբ սեղանոյս, յիշեսցիք եւ մեղաց Թողութիւն խնդրելով ողորմի ասացէք ինձ, հող եւ մոխիր եղեալ Յովհաննիսիս, եւ ինձ ձեռնառու եղեալ աշակերտեալ մանկանցն, այլ եւ Թախանձանաւք պատճառ եղեալ որդւոցս մեր, լի արտիւ Աստուած ողորմի ասեալով, յիշեսցիք ի մաքրոտիայլ յաղաթս ձեր, եւ Տէր Աստուած մեր ձեղ յիշողացդ եւ Ողորմի անողացդ ողորմեցի իւր միւս անգամ զալստեանն, ամէն:

Եղեւ նորոգումն սուրբ կտակիս Ռկի Թվականիս մեր, ի մայրաքաղաքն Հալապ, ձեռամբ եւ Հրամանաւ նուաստագոյն Յովհաննէս Կաթողիկոսի... Կիւլէսէրեան, Պատմ. Կթղ. Կրկնիւոյ, էջ 235-6:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ.